

מבחן מסכם – רמה גבוהה • לשון כיתה ט' – מחווון

משך הבחינה: שעתיים וחצי • סך הכול 100 נקודות. המבחן בנוי לפי מבחן «תנופה» בשפת אם לכיתה ט' ותוכנית הלימודים בחטיבת הביניים, ברמה גבוהה המכילה לחטיבה העליונה. יש לענות על כל השאלות. קראו את שני הטקסטים בעיון; מספרי השורות מופיעים בשוליים. בשאלות הפתוחות ענו במשפטים שלמים ובמילים שלכם, ובססו את תשובותיכם על הטקסט.

טבלת ניקוד		
חלק	ניקוד מרבי	ניקוד שהתקבל
חלק א: הבנת הנקרא	35	
חלק ב: הבעה בכתב	25	
חלק ג: תחביר	20	
חלק ד: מערכת הצורות	20	
סה"כ	100	

חלק א: הבנת הנקרא (35 נק')

- איזו שאלה מציג הכותב בסוף הפסקה המופיעה בשורות 1-6, ומהי תשובתו לשאלה זו לאורך המאמר? (3 נק')

תשובה אפשרית: השאלה: כיצד לאפשר לציבור ליהנות מן הטבע בלי להרוס אותו (1).
 התשובה: לא סגירה אלא ניהול חכם - מכסות והזמנה מראש, שבילים מוגבהים, עונות סגורות, הסברה ופיקוח - לצד אחריות אישית של המטיילים (2).

2 מבנה הטיעון: כתבו היכן בטקסט מופיע כל רכיב (מספרי השורות), ונסחו את תוכנו במשפט אחד. (6 נק')

רכיב	היכן בטקסט	התוכן
הצגת הבעיה בעזרת דוגמה	בשורות 1-6	מעניין קטן שהתפרסם ברשת ונפגע מהמוני מבקרים
ויתור: הצד החיובי של התיירות	בשורות 7-14	טיול בטבע מועיל לבריאות, לקשר לסביבה ולכלכלה המקומית
הנזק - "תיירות-יתר"	בשורות 15-22	ריבוי מבקרים פוגע בבעלי חיים, בצמחים ובקרקע, והמקום מאבד את ייחודו
גורם שמחמיר את הבעיה	בשורות 23-28	הרשתות החברתיות מפיצות מקומות במהירות ומביאות מבקרים שאינם מכירים את הכללים
פתרון שהכותב דוחה ונימוקיו	בשורות 29-35	סגירה מוחלטת (או דמי כניסה גבוהים) - פוגעת בציבור ומעבירה את ההמונים לאתר אחר
הפתרון שהכותב מציע	בשורות 36-44	ניהול חכם: מכסות והזמנות, שבילים מוגבהים, עונות סגורות והסברה

3 קשרים לוגיים: כתבו מהו הקשר הלוגי בכל סעיף, והביאו ראיה לשוניית מן הטקסט. (5 נק')

א. הקשר בין הפסקה המופיעה בשורות 15-22 לבין הפסקה המופיעה בשורות 7-14 ← **ניגוד - "אולם": אחרי היתרונות מוצגים הנזקים (1.5)**

ב. הקשר בין הפסקה המופיעה בשורות 23-28 לבין הפסקה המופיעה בשורות 15-22 ← **סיבה (הסבר לגורם) - "האיצו": הרשתות החברתיות הן גורם שמגביר את תיירות-היתר (1.5)**

ג. הקשר בין הפסקה המופיעה בשורות 36-44 לבין הפסקה המופיעה בשורות 29-35 ← **מסקנה וחלופה - "נראה כי הדרך הנכונה היא... ולא סגירה": אחרי דחיית הסגירה מוצע הפתרון המועדף (2)**

4 "המקום מאבד דווקא את התכונות שבזכותן באו אליו" (בשורות 15-22). מהו הפרדוקס (הסתירה הפנימית) שבמשפט? הראו פרדוקס דומה בפסקה המופיעה בשורות 23-28. (4 נק')

תשובה אפשרית: הפרדוקס: האנשים באים בשל השקט והיופי, אך עצם בואם בהמוניהם הורס את השקט והיופי (2). בפסקה 4: הפרסום ברשת נועד לשתף את היופי, אך דווקא הוא מסכן את היופי (2).

5 משמעות בהקשר: בחרו את המשמעות המתאימה. (2 נק')

א. "פוגע במי שידם אינה משגת" (בשורות 29-35)

○ במי שאינם יכולים להגיע למקום • **במי שאין להם די כסף**

○ במי שאינם מכירים את הכללים ○ במי שידם פצועה

ב. "הטבע הופך לנחלתם של מי שיודעים להזמין בזמן" (בשורות 4-6)

• **לדבר ששייך רק להם** ○ לתחביב שלהם ○ לבעיה שלהם ○ למקום מגוריהם

6 השוואה: (א) איזה פתרון מן המאמר מתנגד לו כותב המכתב, ומה הם שני נימוקיו? (ב) מה הוא מציע במקומו? (ג) האם המאמר עונה על אחד מחששותיו? הוכיחו (ראו שורות 36-44). (5 נק')

תשובה אפשרית: (א) מכסות והזמנה מראש; נימוקים: פוגעות במשפחות שאינן יכולות לתכנן מראש; הטבע הופך לנחלת מי שיודעים להזמין במחשב ולא של כלל הציבור (2). (ב) השקעה בתשתיות (שבילים, פחים, פקחים) ובחינוך (1). (ג) כן - המאמר מציע מערכת הזמנות פשוטה שבה נשמרים מקומות גם למי שמגיע בלי תכנון מוקדם, ודורש שקיפות בכללים (2).

7 הערכה ביקורתית: השוו בין סגנון הכתיבה של המאמר ובין סגנון המכתב. ציינו שני הבדלים לשוניים (למשל גוף הדובר, משלב, פנייה לרגש או לנתונים, סוג הדוגמאות), והסבירו כיצד כל אחד מתאים לסוג הטקסט ולמטרתו. (5 נק')

תשובה אפשרית: שניים מתוך: גוף - המאמר כתוב ברובו בגוף שלישי, מרוחק וענייני, והמכתב בגוף ראשון ("קראתי", "אני מבקש") - מתאים למכתב אישי של אזרח המשמיע את קולו; פנייה לרגש - המכתב מתאר משפחה שחוזרת "מאוכזבת", והמאמר נשען על תהליכים ועל מחקר ("חוקרי סביבה"); מבנה - המאמר מציג שני צדדים וחלופות, המכתב מציג עמדה אחת בתקיפות ("תנו לנו לטייל") כדי לשכנע את העורכים; היקף - המאמר מפורט, המכתב קצר כמקובל במכתב למערכת. 2.5 נק' לכל הבדל מוסבר.

8 היסק: הכותב דוחה שני פתרונות (בשורות 29-35). מהו הנימוק המשותף לדחיית שניהם? ומדוע, לדעתו, סגירה מוחלטת אינה מועילה אפילו לטבע עצמו? (5 נק')

תשובה אפשרית: נימוק משותף: שני הפתרונות פוגעים בציבור או בחלק ממנו ואינם צודקים - הסגירה מונעת מכולם משאב משותף, דמי הכניסה פוגעים במי שאין לו כסף (3). לטבע: ההמונים עוברים לאתר סמוך שאין בו השגחה, כך שהנזק רק עובר ממקום למקום (2).

חלק ב: הבעה בכתב (25 נק')

1 סיכום (100-120 מילים): סכמו את המאמר "כשהטבע הופך לאטרקציה" לחוברת של המועצה לשמירת הטבע. הציגו את הבעיה, את גורמיה, את הפתרונות שנדחו ואת הפתרון המוצע. כתבו במילים שלכם, בלי דוגמאות. (10 נק')

תשובה אפשרית: מחוון (10 נק'): תוכן 5 - הבעיה: תיירות-יתר פוגעת באתרי טבע (1); גורמים: ריבוי מבקרים והרשתות החברתיות (1); פתרונות שנדחו ומדוע (1); ניהול חכם ואחריות אישית (2). הכללה וניסוח עצמי (3). מבנה ואורך (1). לשון (1).

2 כתיבה טיעונית (250-300 מילים): "האם יש להגביל במכסות את מספר המבקרים בשמורות טבע?" כתבו מאמר דעה לעיתון בית הספר. הציגו עמדה ברורה, שני נימוקים לפחות המבוססים על שני הטקסטים, טענה נגדית והפרכתה, וסיום. הקפידו על פסקאות, מילות קישור מגוונות ומשלב רשמי. (15 נק')

תשובה אפשרית: מחוון (15 נק'): תוכן 7 - עמדה (1), שני נימוקים מבוססים על שני הטקסטים (3), טענה נגדית והפרכה (2), התאמה לנמען (1). מבנה 4 - פתיחה, פסקה לכל נימוק, סיום (3), רצף לוגי (1). לשון 4 - משלב ואוצר מילים (2), כתיב, התאם ופיסוק (2).

חלק ג: תחביר (20 נק')

1 ציינו את התפקיד התחבירי של הצירוף שבמירכאות "»" (אם זו פסוקית - כתבו את סוגה; בתיאור - כתבו את סוג התיאור). (10 נק')

- א. "מי שראה בעיניו מפל" נוטה לתמוך בשמירה עליו. ← **פסוקית נושא**
- ב. המבקרים אינם מכירים "את כללי ההתנהגות בטבע". ← **מושא ישיר**
- ג. "כשאתר אחד נסגר", ההמונים עוברים לאתר סמוך. ← **פסוקית תיאור זמן**
- ד. נסללו שבילים מוגבהים "שמרחיקים את הרגליים מן הקרקע". ← **פסוקית לוואי**
- ה. התופעה, "תיירות-יתר", פוגעת בטבע. ← **תמורה**
- ו. "כדי למצוא זווית צילום" הם יורדים מן השביל. ← **תיאור תכלית**
- ז. ניסיון העבר מלמד "כי ההמונים עוברים לאתר סמוך". ← **פסוקית מושא**
- ח. "בשל הרעש" בעלי החיים נוטשים את מקומם. ← **תיאור סיבה**
- ט. הטבע אינו "תפאורה". ← **נשוא (שמני; "אינו" - אוגד)**
- י. "אף על פי שהמכסה מלאה", המשפחה ממתינה בשער. ← **פסוקית תיאור ויתור**

2 קבעו את סוג המשפט (פשוט, מורכב, מאוּחָה, מאוּחָה־מורכב) ונמקו: ציינו את הפסוקיות ואת תפקידן, ובמשפט מאוּחָה – את הקשר הלוגי. (6 נק')

א. בעבר הגיע מידע מפה לאוזן, ואילו כיום תמונה אחת מגיעה למאות אלפים. ← **מאוּחָה – קשר של ניגוד («ואילו»)**

ב. המשפחה חוזרת הביתה מאוכזבת, כי היא מגלה שהמכסה מלאה. ← **מורכב – «כי היא מגלה שהמכסה מלאה»: פסוקית תיאור סיבה, ובתוכה פסוקית מושא «שהמכסה מלאה»**

ג. הנזק אינו נעשה בכוונה, אבל כשאלפים עושים זאת, הנזק עצום. ← **מאוּחָה־מורכב – ניגוד («אבל»); באיבר השני פסוקית תיאור זמן «כשאלפים עושים זאת»**

3 המרה: (א) המירו את המשפט המורכב «מפני שהם אינם מכירים את הכללים, הם יורדים מן השביל» במשפט פשוט, וכתבו את תפקיד הצירוף שהחליף את הפסוקית. (ב) המירו את המשפט המאוּחָה «המכסה מלאה, ולכן המשפחה חוזרת הביתה» במשפט מורכב, וכתבו את סוג הפסוקית. (4 נק')

תשובה אפשרית: (א) «בשל אי־היכרות עם הכללים הם יורדים מן השביל» (או «מחוסר היכרות עם הכללים...») – תיאור סיבה (2). (ב) «מכיוון שהמכסה מלאה, המשפחה חוזרת הביתה» – פסוקית תיאור סיבה (2).

חלק ד: מערכת הצורות (20 נק')

1 כתבו את השורש, הבניין והגזרה של כל פועל מן המאמר (אם הפועל בשלמים – כתבו «שלמים»). (10 נק')

הפועל	שורש	בניין	גזרה
נרמסה	ר-מ-ס	נפעל	שלמים
נעקרים	ע-ק-ר	נפעל	שלמים
מתחדשת	ח-ד-ש	התפעל	שלמים
נסללו	ס-ל-ל	נפעל	כפולים
יורדים	י-ר-ד	פעל (קל)	נחי פ"י

2 דרכי תצורה: לכל מילה כתבו את דרך התצורה, את השורש או הבסיס, ואת המשקל או

הצורן. (5 נק')

המילה	דרך התצורה	שורש / בסיס	משקל / צורן
פקח	שורש ומשקל	פ-ק-ח	קָטַל (משקל בעלי מקצוע)
השגחה	שורש ומשקל	ש-ג-ח	הקְטִילָה
תיירות	בסיס וצורן	תייר	־וֹת
מדריך	שורש ומשקל	ד-ר-כ	מְקַטִּיל
צמחייה	בסיס וצורן	צמח	־יִיה

3 סביל: השלימו את המשפט בצורת הסביל של הפועל שבסוגריים (באותו זמן), וכתבו את

הבניין. (5 נק')

- א. (הציבו) השלטים הוֹצְבוּ (הופעל) על ידי הפקחים.
- ב. (סללה) השבילים נִסְלְלוּ (נפעל) לפני שנה.
- ג. (הסביר) הכללים הוֹסְפוּ (הופעל) למטיילים בכניסה.
- ד. (צילמו) המפל צֻלַם (פועל) אלפי פעמים.
- ה. (תיקנה) הגדר תִּקְנָה (פועל) אחרי הסערה.